

28 november 2023

Oorspronkelijke taal: Nederlands

COI FOCUS

CONGO-BRAZZAVILLE

Behandeling van terugkeerders door de nationale autoriteiten

Disclaimer:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen.

De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vermeld worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
Lijst van afkortingen	3
Inleiding	4
1. Migratiecontext	5
2. Wetgevingskader inzake migratie	5
3. Organisatie van de terugkeer	6
3.1. Procedure	6
3.2. Cijfergegevens	7
4. Binnenkomst op het grondgebied	8
4.1. Aanwezige autoriteiten op de luchthaven	8
4.2. Procedure bij aankomst	9
4.3. Overzicht van de gemelde problemen	9
Samenvatting	11
Bibliografie	12

Lijst van afkortingen

CAR	Centraal Afrikaanse Republiek
DRC	Democratische Republiek Congo
ECCAS	Economic Community of Central African States
ILO	International Labour Organization
OCDH	Observatoire congolais des droits de l'Homme
USDOS	United States Department of State

Inleiding

Dit rapport behandelt de houding van de Congolese autoriteiten ten opzichte van hun terugkeerders die het land illegaal hebben verlaten en/of in België een verzoek om internationale bescherming (VIB) hebben ingediend en/of daar hebben verbleven. Het bestrijkt de laatste vijf jaar, oftewel de periode van 2018 tot oktober 2023. Cedoca sloot het onderzoek op 28 november 2023 af.

Terugkeer naar het land van herkomst wordt overwogen wanneer de vreemdeling niet langer voldoet aan de voorwaarden voor verblijf in België. Deze terugkeer kan vrijwillig of gedwongen zijn. Vrijwillige terugkeer betekent dat de beslissing om terug te keren bij de vreemdeling ligt, die ofwel zijn eigen reis kan organiseren ofwel gebruik kan maken van een terugkeerprogramma dat wordt gecoördineerd door het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil) en wordt georganiseerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) of door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).¹ De terugkeer is gedwongen wanneer de persoon tegen zijn wil door het opvangland wordt teruggestuurd naar zijn herkomstland. Deze terugkeer wordt georganiseerd door de DVZ.²

Dit rapport bestaat uit vier delen. Het eerste deel schetst kort de huidige migratiecontext; het tweede deel gaat in op het geldende wetgevingskader; het derde deel behandelt de organisatie van de terugkeer (vrijwillig en gedwongen) door de Belgische autoriteiten; in het vierde en laatste deel gaat Cedoca in op de terugkeer op het grondgebied door de informatie over de aanwezige autoriteiten op de luchthaven, de aankomstprocedure en de eventueel gemelde problemen te onderzoeken.

Strategieën voor de maatschappelijke en professionele re-integratie van terugkeerders zijn niet het onderwerp van dit rapport. Cedoca maakt ook geen melding van eventuele overnameovereenkomsten of memoranda van overeenstemming (Memorandum of Understanding, MoU) die tussen België en Congo-Brazzaville zijn gesloten (op nationaal, Benelux- of Europees niveau).³ De inhoud ervan is immers vaak vertrouwelijk.

Dit niet-exhaustieve document werd opgesteld op basis van beschikbare openbare informatie, in het bijzonder informatie die werd meegedeeld door actoren die betrokken zijn bij de organisatie van de terugkeer, zoals de DVZ en de IOM. Cedoca vestigt de aandacht op het feit dat sommige geraadpleegde bronnen niet altijd het soort terugkeer (vrijwillig of gedwongen) specificeren. Cedoca contacteerde ook Frank Tchibinda, uitvoerend secretaris van het Observatoire congolais des droits de l'Homme (OCDH); Abdoulaye Diarra, onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International en een vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten.

Cedoca gebruikt de termen "asielaanvraag/asielzoeker" wanneer het verwijst naar informatie van vóór de nieuwe terminologie die dateert van de inwerkingtreding in maart 2018 van de wet die de EU-Asielprocedurerichtlijn van 2013 in het Belgische recht omzet.⁴

¹ Fedasil, 2022, [url](#)

² Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven werd omgezet in het Belgisch recht door drie teksten: de Wet van 19 januari 2012 tot wijziging van de Wet van 15 december 1980, de Wet van 19 januari 2012 tot wijziging van de wetgeving met betrekking tot de opvang van asielzoekers en het Koninklijk Besluit tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en het Koninklijk Besluit van 20 juli 2001 betreffende de werking en het personeel van de algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie in het kader van de controle van de gedwongen terugkeer.

³ Overeenkomsten gesloten op Europees niveau: European Commission, s.d., [url](#)

⁴ CGVS, 21/03/2018, [url](#)

1. Migratiecontext

De Internationale Arbeidsorganisatie (International Labour Organization, ILO) schrijft in 2020 dat de economische crisis die Congo-Brazzaville de afgelopen jaren heeft getroffen, de migratiedynamiek heeft gewijzigd.⁵ Congo blijft een belangrijk bestemmingsland voor migranten en vluchtelingen, voornamelijk uit de Democratische Republiek Congo (DRC), de Centraal Afrikaanse Republiek (CAR), Angola, Mali en Rwanda. In 2019 bedraagt het totale aantal migranten in Congo-Brazzaville 402.900 personen, goed voor 7,5 % van de bevolking.⁶ Maar het land wordt ook geconfronteerd met het vertrek van burgers, vooral jongeren, op zoek naar bestemmingen die hen beter onderwijs en werkgelegenheid kunnen bieden. Hoewel Europa voor veel migranten de voorkeursbestemming is, lijkt migratie vanuit Congo-Brazzaville zich de afgelopen tien jaar te richten naar andere landen van de Economische Gemeenschap van Centraal-Afrikaanse Staten (Economic Community of Central African States, ECCAS).⁷ Volgens Integral Human Development⁸ zijn de top vijf bestemmingslanden voor emigranten uit Congo-Brazzaville Frankrijk, Zuid-Afrika, Tanzania, Gabon en Mali.⁹

De relaties tussen België en Congo-Brazzaville zijn voornamelijk economisch van aard. In juli 2018 ondertekenen de Congolese minister van Buitenlandse Zaken, Jean-Claude Gakosso, en de toenmalige Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Didier Reynders, een memorandum van overeenstemming met als doel de vriendschaps- en samenwerkingsrelaties tussen de twee landen te versterken en te consolideren. In september van datzelfde jaar kondigt Didier Reynders de opening van een Belgisch diplomatiek kantoor in Brazzaville aan. De opening van het diplomatieke kantoor komt drie jaar na de sluiting van de Belgische ambassade in Brazzaville vanwege rationalisering van het diplomatieke en consulaire netwerk. Nieuwe economische en commerciële perspectieven alsook een moeilijkere relatie tussen België en de DRC liggen volgens analisten aan de basis van de beslissing tot het openen van diplomatiek kantoor in Brazzaville. Sinds 2015 is België de derde grootste economische leverancier aan Congo-Brazzaville, na Frankrijk en China.¹⁰

2. Wetgevingskader inzake migratie

Het rapport van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (United States Department of State, USDOS) over de mensenrechtensituatie in Congo-Brazzaville voor het jaar 2022 stelt dat de nationale wetten voorzien in vrijheid van binnenlands verkeer, reizen naar het buitenland, emigratie en repatriëring en dat de regering de meeste van deze rechten respecteert. Het rapport geeft verder aan dat de Congolese regering samenwerkt met de UNHCR en andere humanitaire organisaties bij het bieden van bescherming en hulp aan ontheemden, vluchtelingen en terugkerende asielzoekers.¹¹

De Grondwet van Congo-Brazzaville van 2015 voorziet in artikel 22 in de vrijheid van intern verkeer en emigratie.

“Article 22. Tout citoyen a le droit de circuler librement sur l'ensemble du territoire national. Il a le droit de sortir librement du territoire national et d'y revenir saufs si cette liberté fait l'objet de restriction par voie judiciaire ou administrative.”¹²

⁵ ILO (Nzaou J.), 2020, [url](#)

⁶ Integral Human Development, 10/08/2022, [url](#)

⁷ ILO (Nzaou J.), 2020, [url](#)

⁸ De Dicastery for the Promotion of Integral Human Development is een orgaan van de Romeinse Curie, het bestuursapparaat van de paus.

⁹ Integral Human Development, 10/08/2022, [url](#)

¹⁰ La Libre Afrique, 13/09/2018, [url](#); ADIAC Congo, 23/07/2022, [url](#)

¹¹ USDOS, 21/03/2023, [url](#)

¹² République de Congo via ILO, 03/06/2020, [url](#)

Het Wetboek van Strafrecht (*code pénal*) maakt geen melding van illegaal vertrek, verblijf in het buitenland of een asielaanvraag als aanleiding tot strafmaatregelen.¹³

De belangrijkste wetgeving die immigratie en emigratie in Congo-Brazzaville regelt, is wet nr. 29-2017 uit 2017, die wet nr. 23-96 uit 1996 wijzigt en aanvult en die het wettelijke regime van uitreis, binnenkomst en verblijf van buitenlandse staatsburgers regelt.¹⁴

De Republiek Congo heeft verschillende migratie gerelateerde internationale verdragen ondertekend. Het land ondertekende en ratificeerde bijvoorbeeld het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen uit 1951 en het bijbehorende Protocol uit 1967, het verdrag van de Afrikaanse Unie uit 1969 dat de specifieke aspecten van vluchtelingenproblemen in Afrika regelt. Het ratificeerde eveneens het Verdrag van de Afrikaanse Unie voor de bescherming en hulp aan intern ontheemden in Afrika – het Verdrag van Kampala. De Republiek Congo is lid van ECCAS, die het vrije verkeer van onderdanen van de lidstaten wil vergemakkelijken, en heeft het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migranten en leden van hun families, het Protocol tegen de smokkel van migranten over land, zee en lucht, en het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad ondertekend.¹⁵

3. Organisatie van de terugkeer

3.1. Procedure

Volgens het *Eindverslag van de Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen*¹⁶ (aangeboden aan de minister voor Asiel en Migratie op 15 september 2020) is de procedure voor de verwijdering van vreemdelingen die niet of niet langer op Belgisch grondgebied mogen verblijven, ingewikkeld. Zonder in detail te treden: voor vlieggreizen is een geldig reisdocument vereist. Indien een dergelijk document om diverse redenen niet beschikbaar is, moet de DVZ stappen ondernemen om er een te verkrijgen van de autoriteiten van het land van herkomst.¹⁷ In dit verband stelt het rapport het volgende:

“Het is niet omdat er een akkoord [MoU of ander] is afgesloten dat het bekomen van een reisdocument gemakkelijker verloopt. Veel hangt af van de samenwerking met het land van herkomst op andere vlakken of van de vertegenwoordiger van het land van herkomst, bv. de consul.”¹⁸

Om dit reisdocument te verkrijgen, moet de nationaliteit worden vastgesteld, volgens regels die van land tot land verschillen. In het verslag staat verder het volgende:

“Het reisdocument dat wordt afgeleverd door de overheden voor de repatriëring, is de ‘laissez-passer’ (LP). Eenmaal de nationaliteit of de identiteit wordt erkend door het land van herkomst, moet de DVZ een LP vragen voor de effectieve verwijdering. Ook hier zijn er naargelang het land van herkomst andere regels. Voor een heel beperkt aantal landen kan de DVZ zelf een LP (EULP) opstellen. Voor bepaalde landen is de LP een geruime tijd geldig (drie maanden of één maand).

¹³ République de Congo via ILO, 15/05/2022, [url](#)

¹⁴ République de Congo via Gazettes Africa, 21/09/2017, [url](#); Integral Human Development, 10/08/2022, [url](#)

¹⁵ Integral Human Development, 10/08/2022, [url](#)

¹⁶ Deze commissie wordt voorgezeten door emeritus professor Marc Bossuyt, voormalig commissaris-generaal voor de vluchtelingen en staatlozen.

¹⁷ De identificatieprocedure wordt ook in detail beschreven in het activiteitenverslag 2020 van de DVZ: FOD Binnenlandse Zaken, 12/2021, p. 76 e.v., [url](#)

¹⁸ Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, p. 85, [url](#)

Voor andere landen is de LP enkel geldig voor de vooraf meegedeelde dag van vertrek met de daarop vermelde vlucht.”¹⁹

Gedwongen verwijdering kan plaatsvinden met of zonder begeleiding van de Belgische federale politie.²⁰ Het kan gaan om een gewone of een speciale vlucht (*special flight*). De speciale vluchten worden georganiseerd door het Europees Agentschap voor grens- en kustbeveiliging (FRONTEX).²¹

Het bovengenoemde verslag vermeldt echter dat sommige herkomstlanden *special flights* weigeren omdat ze bezorgd zijn om hun imago.²²

Wat de organisatie van vrijwillige terugkeer betreft, vermeldt Fedasil op zijn website dat het samenwerkt met de IOM, die zorgt voor de boeking van de vluchten en de desbetreffende persoon begeleidt tijdens de verschillende etappes van zijn reis, tot aan zijn aankomst. Het is deze persoon die verantwoordelijk is voor het verkrijgen van reisdocumenten.²³

Bij het organiseren van de terugkeer brengen noch de DVZ noch de IOM de desbetreffende ambassades ervan op de hoogte dat de personen die worden teruggezonden naar hun herkomstland, al dan niet internationale bescherming hebben gevraagd. Dit blijkt uit een gesprek met de DVZ op 22 maart 2022²⁴ en een e-mail van de IOM aan Cedoca op 29 maart 2022.²⁵

3.2. Cijfergegevens

Op 19 oktober 2023 heeft de DVZ de volgende cijfergegevens aangaande vrijwillige terugkeer naar Congo-Brazzaville aan Cedoca gezonden:

“Aucun retour volontaire n’a été organisé par le service Retour Volontaire (RVT) de l’Office des Etrangers pour la période entre janvier 2018 et septembre 2023.”²⁶

Wat betreft gedwongen terugkeer, blijkt uit de cijfers waarover de DVZ beschikt voor de laatste vijf jaar dat er een gedwongen terugkeer is uitgevoerd, onder begeleiding van de Federale politie, naar Congo-Brazzaville in maart 2019. Voor de jaren 2018, 2020 – 2023 is geen gedwongen terugkeer bekend bij de DVZ.²⁷

	mrt	Eindtotaal
2019		
Congo (Volksrep.)	1	1
DEPA - begeleid door FedPol	1	1
Eindtotaal	1	1

¹⁹ Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, 15/09/2020, p. 87, [url](#)

²⁰ Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, 15/09/2020, p. 96, [url](#)

²¹ “Frontex heeft een belangrijk mandaat inzake terugkeer, helpt en ondersteunt (ook financieel) de lidstaten in en met de organisatie van nationale en gezamenlijke terugkeeroperaties”: Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, 15/09/2020, p. 112, [url](#)

²² Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, 15/09/2020, pp. 100-102, [url](#)

²³ Fedasil, z.d., [url](#); Fedasil, 2022, [url](#)

²⁴ DVZ, gesprek, Brussel, 22/03/2022

²⁵ IOM, e-mail, 29/03/2022

²⁶ DVZ, e-mail, 19/10/2023

²⁷ DVZ, e-mail, 06/11/2023

De IOM heeft Cedoca in een e-mail op 23 november 2023 de cijfers meegedeeld aangaande vrijwillige terugkeer naar Congo-Brazzaville voor de periode van 2018 tot oktober 2023. Uit deze cijfers blijken twee gevallen van vrijwillige terugkeer met assistentie van IOM, namelijk in juni 2018 en in februari 2022.²⁸

AVRR from Belgium: IOM voluntary returns													
Destination country: Congo (Brazzaville)	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Total (persons)
2018	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2023	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

De IOM heeft daarbij de volgende informatie toegevoegd aangaande assistentie bij vrijwillige terugkeer:

“Due to the closure of the IOM office in Congo-Brazzaville, IOM cannot ensure full support to AVRR to Congolese nationals. Migrants should be clearly informed that: Returns are still possible, yet without post arrival assistance; and Reintegration can be provided in cash before departure – no follow up of projects possible. Any AVRR requests will be coordinated via the IOM Regional Office in Dakar and with Fedasil (in Belgium)”²⁹

4. Binnenkomst op het grondgebied

In dit deel wordt in eerste instantie nagegaan in welke mate de autoriteiten aandacht besteden aan een onderdaan tijdens de controles bij zijn terugkeer en dit naargelang van verschillende identificeerbare factoren: de reisdocumenten (LP of gewoon paspoort), de wijze van terugkeer (met of zonder begeleiding, met of zonder opvang van de IOM), het al dan niet naleven van de geldende migratiewetgeving of de terugkeer uit België. Dit deel behandelt ook de eventuele problemen van de terugkeerder met de nationale autoriteiten, zowel op de luchthaven als later op het grondgebied.

4.1. Aanwezige autoriteiten op de luchthaven

De website van de internationale luchthaven van Brazzaville maakt melding van de aanwezigheid van grenspolitie.³⁰

Onderzoeker voor Centraal Afrika bij Amnesty International, Abdoulaye Diarra, heeft op 20 oktober 2023 per e-mail geantwoord op de vraag van Cedoca welke autoriteiten aanwezig zijn op de luchthaven. In het antwoord schrijft hij het volgende aangaande de luchthaven van Pointe-Noire, de tweede grootste luchthaven van het land:

“Les autorités congolaises sont présentes à l’aéroport avec principalement la police des frontières mais également les agents des services de la documentation (services de renseignement), il y a également une présence policière et parfois militaire. Cependant jusqu’à présent je ne suis passé que par Pointe-Noire, donc je me base sur ces informations pour supposer qu’il en est de même à Brazzaville qui est le principal aéroport du pays.”³¹

²⁸ IOM, e-mail, 23/11/2023

²⁹ IOM, e-mail, 23/11/2023

³⁰ Brazzaville Aéroport, s.d., [url](#)

³¹ Diarra A., onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International, e-mail, 20/10/2023

4.2. Procedure bij aankomst

Over de procedures die reizigers bij aankomst op het Congolese grondgebied moeten doorlopen, schrijft Abdoulaye Diarra het volgende:

“En entrant sur le territoire congolais chaque passager doit remplir une fiche de renseignement, se présenter au comptoir avec les documents suivants pour les étrangers : visas, lettre d’invitation, lettre de mission et réservation d’hôtel). Les agents récupèrent souvent ces documents donc il vaut mieux avoir plusieurs copies. Ils posent des questions sur les raisons de la visite.”³²

Gevraagd of terugkeerders worden blootgesteld aan specifieke procedures bij aankomst op de luchthaven, antwoordt Abdoulaye Diarra dat dit naar zijn weten niet gebeurt.

“A ma connaissance les Congolais ne sont pas soumis à des procédures spéciales. Cependant des hommes politiques notamment de l’opposition ont déjà vu leur passeport confisqué au départ ou à l’arrivée à Brazzaville comme Paulin Makaya en 2018 et en 2021. Cela veut donc dire qu’un activiste très critique du régime pourrait encourir le même risque.”³³

Hij verwijst in zijn antwoord ook naar personen die zich kritisch geuit hebben tegenover het regime. Deze groep mensen maakt geen onderwerp uit van deze focus.

Een vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten zegt tijdens een telefoongesprek met Cedoca op 20 oktober 2023 eveneens dat er geen speciale procedures bestaan voor terugkeerders bij binnenkomst via de luchthaven van Brazzaville:

“Il n’existe pas de procédures spécifiques pour les rapatriés. Il y a un comptoir à l’aéroport où des questions peuvent être posées sur certains documents, comme le laissez-passer. Le Service de l’Immigration comprendra qu’il s’agit d’un rapatrié et il n’y aura plus de problème.”³⁴

Een derde contactpersoon, Frank Tchibinda, uitvoerend secretaris van het OCDH, geeft in een telefoongesprek met Cedoca, eveneens op 20 oktober 2023, aan dat een illegaal vertrek een risico inhoudt bij terugkeer, omdat de luchthavenpolitie bij binnenkomst met bijvoorbeeld een LP zich vragen zal stellen.

“Il est possible que les personnes entrant avec un LP soient déferées aux services secrets pour interrogatoire.”³⁵

Ook een asielaanvraag in het buitenland houdt volgens Frank Tchibinda een risico in bij terugkeer:

“Il existe également des risques d’arrestation au retour après une demande d’asile rejetée. Le régime soupçonne quiconque ne lui emboîte pas le pas.”³⁶

4.3. Overzicht van de gemelde problemen

Cedoca heeft in de geraadpleegde bronnen geen informatie terug gevonden over problemen van naar Congo-Brazzaville in de onderzoeksperiode en binnen het tijdsbestek van deze COI Focus.

Gevraagd of een persoon vanwege een illegaal vertrek, een verblijf in het buitenland of een asielaanvraag problemen kan ondervinden bij terugkeer, antwoordt Abdoulaye dat dit naar zijn weten niet gebeurt.

³² Diarra A., onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International, e-mail, 20/10/2023

³³ Diarra A., onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International, e-mail, 20/10/2023

³⁴ Vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten, telefoongesprek, 20/10/2023

³⁵ Tchibinda F., uitvoerend secretaris van het OCDH, telefoongesprek

³⁶ Tchibinda F., uitvoerend secretaris van het OCDH, telefoongesprek

“À ma connaissance non, ce qui pourrait causer problème c’est le statut des individus. S’il s’agit d’activistes ou de politiques critiques du régime alors ils pourraient encourir le risque d’arrestation, de détention et des procès pour “atteinte à la sécurité de l’État.”³⁷

Een vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten heeft tijdens een telefoongesprek met Cedoca op 20 oktober 2023 eveneens gezegd dat een illegaal vertrek, een verblijf in het buitenland of een asielaanvraag, geen aanleiding vormen voor problemen bij terugkeer:

“Il arrive parfois que des demandeurs d'asile ayant épuisé tous les recours légaux soient renvoyés au Congo-Brazzaville, mais cela ne pose pas des problèmes avec les autorités. Je suis le thème depuis dix ans et je ne connais pas de cas concrets de rapatriés ayant eu des problèmes avec les autorités.”³⁸

Frank Tchibinda, sinds twee jaar uitvoerend secretaris bij het OCDH, geeft aan geen concrete voorbeelden te kunnen noemen van terugkeerders die problemen hebben gekregen met de autoriteiten na een illegaal vertrek, een verblijf in het buitenland of een asielaanvraag.³⁹

³⁷ Diarra A., onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International, e-mail, 20/10/2023

³⁸ Vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten, telefoongesprek, 20/10/2023

³⁹ Tchibinda F., uitvoerend secretaris van het OCDH, telefoongesprek

Samenvatting

De economische crisis die Congo-Brazzaville de afgelopen jaren heeft getroffen, heeft de migratiedynamiek gewijzigd. Het land blijft een belangrijk bestemmingsland voor migranten en vluchtelingen, maar wordt tevens geconfronteerd met het vertrek van burgers, vooral jongeren, op zoek naar bestemmingen die hen beter onderwijs en werkgelegenheid kunnen bieden. Bronnen halen aan dat migratie vanuit Congo-Brazzaville gericht is naar andere landen van de ECCAS, maar ook Frankrijk, Zuid-Afrika, Tanzania en Mali zijn populaire bestemmingen.

De nationale wetten voorzien in vrijheid van binnenlands verkeer, reizen naar het buitenland, emigratie en repatriëring. Volgens USDOS respecteert de regering de meeste van deze rechten. De Congolese regering werkt samen met de UNHCR en andere humanitaire organisaties bij het bieden van bescherming en hulp aan ontheemden, vluchtelingen en terugkerende asielzoekers.

Volgens de DVZ vonden tussen januari 2018 en september 2023 geen vrijwillige terugkeer plaats naar Congo-Brazzaville. Wel vond in diezelfde periode een gedwongen terugkeer plaats, meer bepaald in maart 2019. De IOM meldt twee gevallen van vrijwillige terugkeer in de periode van januari 2018 tot oktober 2023, namelijk in juni 2018 en in februari 2022.

Twee van de drie gecontacteerde bronnen geven aan dat er geen speciale procedures bestaan voor terugkeerders bij het binnenkomen van het grondgebied via de luchthaven in Brazzaville of Pointe-Noire. Deze bronnen geven voorst aan dat terugkeer na een illegaal vertrek, een verblijf in het buitenland of een asielaanvraag naar hun weten geen problemen stelt bij terugkeer. Zij zijn zich beiden niet bewust van concrete zaken. Een derde bron geeft aan dat het reizen met een LP aanleiding kan geven tot ondervragingen, en dat terugkeer na een asielaanvraag een risico inhoudt. Deze bron kan geen concrete voorbeelden geven van terugkeerders die problemen hebben ondervonden met de nationale autoriteiten.

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Diarra A., onderzoeker Centraal Afrika bij Amnesty International, e-mail, 20/10/2023, abdoulaye.diarra@amnesty.org

Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), e-mail, 19/10/2023 en 06/11/2023, infodesk@ibz.fgov.be

Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), gesprek, Brussel, 22/03/2022

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), regionaal bureau voor België en Luxemburg, e-mail, 29/03/2022 en 23/11/2023, iombrussels@iom.int

Tchibinda F., uitvoerend secretaris van het Observatoire congolais des droits de l'Homme (OCDH), telefoongesprek, 20/10/2023, +242066907884

Vertegenwoordiger van een lokale ngo die zich bezighoudt met mensenrechten, telefoongesprek, 20/10/2023, identiteit en contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Schriftelijke en audiovisuele bronnen

Agence d'Information d'Afrique Centrale (ADIAC) Congo, *Coopération : la Belgique salue l'excellence des relations avec le Congo*, 23/07/2022, <https://www.adiac-congo.com/content/cooperation-la-belgique-salue-l'excellence-des-relations-avec-le-congo-139764> [geraadpleegd op 13/10/2023]

Brazzaville Aéroport, *Bagages/Surété*, s.d., <https://www.brazzaville-aeroport.com/bagages-surete/> [geraadpleegd op 16/10/2023]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), *Omzetting van de asielprocedurerichtlijn*, 21/03/2018, <https://www.cgvs.be/nl/actueel/omzetting-asielprocedurerichtlijn-belgisch-recht> [geraadpleegd op 14/02/2022]

Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, *Eindverslag*, 15/09/2020, https://www.myria.be/files/Rapport_final_Bossuyt.pdf [geraadpleegd op 22/04/2022]

European Commission - Migration and Home Affairs, *Return and readmission*, z.d., https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/irregular-migration-and-return/return-and-readmission_en [geraadpleegd op 14/02/2022]

Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil), *Terugkeerreis*, z.d., <https://www.fedasil.be/nl/vrijwillige-terugkeer/terugkeerreis> [geraadpleegd op 22/04/2022]

Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil), *Wil u terugkeren naar uw land?*, 2022, <https://www.vrijwilligeterugkeer.be/> [geraadpleegd op 22/04/2022]

Federale Overheidsdienst (FOD) Binnenlandse Zaken, *Activiteitenverslag 2020. Dienst Vreemdelingenzaken*, 12/2021, <https://dofi.ibz.be/sites/default/files/2021-12/Rapport%20annuel%202020.pdf> [geraadpleegd op 22/04/2022]

Integral Human Development, *Country Profiles: Congo Brazzaville*, 10/08/2022, <https://migrants-refugees.va/country-profile/congo-brazzaville/#:~:text=The%20most%20important%20piece%20of,the%20Republic%20of%20the%20Congo> [geraadpleegd op 13/10/2023]

International Labour Organization (ILO) (Nzaou J.), *Etude de pays : Potentiel de partenariats pour les compétences et la migration en République du Congo*, 2020, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/genericdocument/wcms_747714.pdf [geraadpleegd op 13/10/2023]

La Libre Afrique, *Congo-Brazzaville/RDC: rapprochement entre Bruxelles et Brazzaville – si près de Kinshasa*, 13/09/2018, <https://afrique.lalibre.be/24303/congo-brazzavillerdc-rapprochement-entre-bruxelles-et-brazzaville-si-pres-de-kinshasa/> [geraadpleegd op 13/10/2023]

République de Congo via Gazettes Africa, *Congo Journal Officiel dated 2017-09-21 number 38*, 21/09/2017, <https://gazettes.africa/akn/cg/officialGazette/journal-officiel/2017-09-21/38/fra@2017-09-21> [geraadpleegd op 16/10/2023]

République de Congo via International Labour Organization (ILO), *Loi n° 1-63 du 13 janvier 1963 portant code de procédure pénal*, 15/05/2022, <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/64272/60922/F-1711290090/COG-64272.pdf> [geraadpleegd op 16/10/2023]

République de Congo via International Labour Organization (ILO), *Congo : Constitution de 2015*, 03/06/2020, <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/100814/121082/F1693068911/COG-100814.pdf> [geraadpleegd op 16/10/2023]

United States Department of State (USDOS), *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Republic of the Congo*, 21/03/2023, <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/republic-of-the-congo/> [geraadpleegd op 13/10/2023]